

đunarodnog arhivskog kongresa održanog u Maastrichtu 1998. s temom "Arhivi na Internetu" (br. 1/1998).

Na kraju, nakon pregleda novije arhivističke literature, s kratkim opisom značajnijih izdanja, slijede različite vijesti o kadrovskim promjenama u okviru različitih arhiva na području Njemačke, zatim nekrolozi i na kraju razne obavijesti.

Ciljana tematska ujednačenost časopisa u smjeru suvremenih kretanja u arhivistici, još je jedan doprinos što ga časopis posljednjih godina daje arhivskoj službi na evropskoj i svjetskoj razini. Više praktičnih primjera iz iskustava njemačkih arhivista na tom području, taj bi prilog za mnoge, a dakako i arhive u Hrvatskoj, učinili još značajnijim.

Snježana Zgorelec

ARCHIVARIA (časopis Društva kanadskih arhivista), br. 42 / jesen 1996.

Kanadski časopis *Archivaria* br. 42/ jesen 1996. predstavljamo izborom člana i temom broja o školovanju arhivista u Kanadi.

Članak Vernea Harrisa, Redefiniranje arhiva u Južnoj Africi: Javni arhivi i društvo u tranziciji (*Redefining Archives in South Africa: Public Archives and Society in Transition*) daje komparativnu sliku arhivske službe u Južnoj Africi od vremena *apartheida* 1948–1990. do vremena najznačajnijih društvenih promjena u razdoblju 1990–1994. te nastoji naznačiti glavne probleme razvoja u budućnosti. Služba državnih arhiva (*State Archives Service – SAS*), ustanovljena ujedinjavanjem arhivskih ustanova nastalih u kolonijama do 1922. godine, nakon dugotrajnog razdoblja *apartheida* u kojemu je bila vezana za rasistički režim, bila je izolirana od svjetskih tokova arhivističke struke, zaokupljena ideologiziranim projektima, vrlo selektivna u prikupljanju "memorije društva", autoritarno i hijerarhijski strukturirana unutar sebe, zatvorena prema korisnicima, ne samo zbog kulturoloških i socioloških razloga, već i zbog vremenskih ograničenja u korištenju gradiva. Promjene koje su uslijedile od 1990. pod popularnim nazivom "Pretorijastrojka", kada je dozvoljeno djelovanje Afričkog Nacionalnog Kongresa, donijele su niz promjena, te otvorile pitanja koja se dijelom odnose na specifičnosti južnoafričkog društva, a dijelom na ona prisutna i u svjetskoj arhivističkoj teoriji i praksi – strah od manipulativne uloge države i novih krajnosti ideološke prirode u koje bi se moglo zapasti, problemi vezani uz bilježenje usmene povijesti u nedostatku pisane, kako uz ograničena sredstva provesti nov ustroj službe, školovati arhiviste, pratiti opći tehnološki razvoj, pogotovo u svezi s elektronskim vođenjem uredskog poslovanja i čuvanja zapisa.

Aktualnu, i širom arhivističkog svijeta zadnjih godina često spominjanu temu o pouzdanosti i autentičnosti elektronskih zapisa, obrađuje članak Wendy Duff, Kako

osigurati dokaznu vrijednost dokumenata: Istraživački projekt NHPRC-a (*Ensuring the Preservation of Reliable Evidence: A Research Project Funded by the NHPRC*). Naime, u svezi s često postavljanim pitanjima o pouzdanosti elektronskih zapisa i odnosa tako nastalih dokumenata s kontekstom i strukturom u kojoj nastaju (uz tvrdnju da i dalje 80% zapisa pojedinih pravnih osoba čine spisi, a ne baze podataka), začet je istraživački projekt Nacionalnog odbora za povijesne publikacije i gradivo (*National Historical Publications and Records Commission – NHPRC*). Projekt je 1991. godine počelo provoditi Sveučilište Pittsburgh s polaznim tvrdnjama da elektronske informacijske sustave odlikuje ovisnost, fragilnost medija i promjenjivost. Višekratnim konzultiranjem svih zainteresiranih struka utvrđen je niz od 13 funkcionalnih uvjeta koji trebaju biti zadovoljeni da bi se pouzdanost podataka održala u svim sustavima uredskog poslovanja (konvencionalnim, nekonvencionalnim ili mješovitim). Ti su uvjeti grupirani u 3 skupine koje se odnose na: savjesnost tvorca – što uključuje zakonske i administrativne okvire rada; valjanost registraturnog sustava – što znači definiran djelokrug u sustavu, obuhvaćenost svih poslova registraturnim sustavom i konzistentnost sustava; i same zapise – obuhvaćanje svih obavljenih i predviđenih poslova kompletnim, preciznim, točnim, razumljivim i autoriziranim zapisima, te zaštitu sadržaja, strukture i konteksta zapisa bez obzira na moguće migracije zapisa. Tako identificirani zahtjevi podvedeni su pod pravila koja će omogućiti provjeru odnosa registraturnog sustava i postavljenih zahtjeva, izrađeni su modeli metapodataka koji jamče upotrebu podataka prema planiranim potrebama tvorca i predviđeno je usklađivanje ovako identificiranih zahtjeva s legislativnim načelima i običajima te iskustvima pojedinih djelatnosti.

Članak Luciane Duranti i Heather MacNeil, Zaštita integriteta elektronskih zapisa: Prikaz istraživačkog projekta UBC-MAS (*The Protection of Electronic Records: An Overview of the UBC-MAS Research Project*), također zaokupljen temom očuvanja autentičnosti i pouzdanosti elektronskih zapisa, temelji se na istraživanju Sveučilišta Britanske Kolumbije (*UBC – University of British Columbia*) odnosno Postdiplomskog studija arhivistike (*MAS – Master of Archival Studies Programme*), provedenom u razdoblju 1994–1997. te nas upoznaje s metodološkim okvirom istraživanja, konceptualnom analizom zapisa, prije svega problema njihove pouzdanosti i autentičnosti, te glavnim zaključcima takve analize. Rezultati istraživanja bit će detaljno obrađeni u posebnoj monografiji.

Metodološki pristup istraživanju okarakteriziran kao deduktivan, temeljen je u diplomaciji, koja proučava dokumente pojedinačno, te arhivistici koja ih proučava u njihovom administrativnom, socijalnom i zakonskom kontekstu, povezujući oba pristupa u nakani da odredi komponente pouzdanog i autentičnog elektronskog zapisa. Naime, posebno su analizirani pojedini elementi dokumenta: **medij** – sredstvo koje nosi zapis i u ovom slučaju podliježe zastarijevanju; **vanjske karakteristike**

dokumenta – fizičke odlike dokumenta, pismo, jezik, posebni znakovi, pečati, struktura elektronskog sustava; **unutarnje karakteristike dokumenta** – njihova intelektualna forma – konfiguracija koja može biti tekstualna, slikovna, grafička i sl., artikulacija sadržaja u smislu slijeda datuma, salutacije, ekspozicije i dr., te napomene koje se odnose na završnu fazu izrade dokumenta, odnosno autorizacije, klasifikacijskih znakova, urudžbenih brojeva i sl.; **osobe vezane uz postanak dokumenta** – auktor, naslovnik i pisar, te stvaratelj (fonda) i osoba koja ima elektronsku adresu; **pravni čin**, sa specifičnim osobinama elektronskih dokumenata koji mogu biti samo podrška pravnome činu kao baze podataka ili imati narativnu ulogu; **kontekst** – pravno-administrativni okvir rada, s posebnim naglaskom na specifičnoj ulozi baza podataka; **arhivska cjelina** – oznake kojima su dokumenti povezani sa svim prethodnim i sljedećim i kojima se prati njihovo kretanje; **sadržaj** – koji posebice podliježe promjenjivosti u elektronskom okruženju.

S obzirom na promjenjivost podataka, koju u elektronskom okruženju nije moguće jasno pratiti i ugrožavanje pouzdanosti i vjerodostojnosti dokumenata, nastaje potreba za novim elementima kompletnosti dokumenta i kontrole u postupku nastajanja dokumenta, gdje s jedne strane posebno dolazi do kontroliranog pristupa (intelektualnog i fizičkog) dokumentima, a s druge do posebnog bilježenja u samome dokumentu svake pojedine intervencije, bez obzira da li je to njegovo pregledavanje, promjena ili brisanje. Arhivska cjelina (*archival bond*) daje uvid u sve faze nastajanja zapisa, promjena i njihovog odlaganja te uključuje kontrolirani uredski postupak – kontrolu stvaranja i odlaganja dokumenata, uređenu kroz niz proceduralnih, u odnosu na elektronski dokument izvanjskih, pravila. Tom administrativnom postupku priključen je, kao neodvojivi dio, poslovni postupak razrađen u pojedine faze. Vjerodostojnost dokumenta, koji nastaje kao original tek u fazi transmisije, ali i takav podliježe kasnijim konverzijama zbog ograničenog trajanja elektronske tehnologije, potrebno je kontrolirati neprekinutim fizičkim nadzorom i nadzorom svih konverzija i to postupcima ugrađenima u sam elektronski sustav i posebno po ovlaštenim osobama, naročito arhivistima, koji onda preuzimaju i potpuni nadzor nad gradivom u neaktivnoj fazi njegovog životnog ciklusa.

Glavna tema ovoga broja časopisa vezana je uz probleme obrazovanja arhivista pod naslovom **Perspektive arhivističkog obrazovanja u Kanadi** (*Perspectives on Archival Education in Canada*), a sastoji se od niza članaka predstavljenih na skupštini Kanadskog arhivističkog društva 1995, zaključenih ovdje člankom Timothyja L. Ericsona, Stvarajući "strukture izvanredne ljepote": Arhivisti i obrazovanje (*Forming "Structures of Exquisite Beauty": Archivist and Education*) koji je sukus svih ostalih.

Članak Terryja Eastwooda, Promjena arhivističkog profesionalnog školovanja sukladno suvremenim potrebama (*Reforming the Archival Curriculum to Meet Con-*

temporary Needs) rezimira dosadašnja iskustva u školovanju arhivista Evrope i Sjeverne Amerike, naglašavajući najznačajnije domete obiju tradicija, s obzirom da se u evropskoj arhivistici veća pažnja posvećivala pomoćnim i komplementarnim disciplinama, dok u sjevernoameričkoj arhivistici samom sređivanju, opisu, vrednovanju i sl. I u američkoj arhivistici uočena je potreba studija zakonskog, administrativnog i povijesnog društvenog konteksta gradiva, a nalazi svoju primjenu u Postdiplomskom studiju arhivistike na Sveučilištu Britanska Kolumbija, kroz nekoliko kolegija, uz koje su uvedeni i kolegiji koji anticipiraju daljnji razvoj arhivistike u elektronskom okruženju i obrazovanje arhivista za samostalno vođenje uredskog poslovanja.

Tom Nesmith u članku "Profesionalno obrazovanje u najširem smislu": Što će arhivist morati znati u dvadesetprvom stoljeću? (*"Professional Education in the Most Expansive Sense": What Will the Archivist Need to Know in the Twenty-First Century?*) upućuje, pod krilaticom "obrazovanja u najširem smislu" – s obzirom na nove i nepredvidive tokove razvoja modernih tehnologija i njihove primjene u uredskoj i arhivskoj praksi – na širu, društveno-humanistički i znanstveno-istraživački usmjerenu naobrazbu arhivista, združenu s tehničkim i usko stručnim znanjem, koja će im omogućiti da kreativnije promišljaju probleme struke, da mogu na vrijeme prepoznati novine i pretpostaviti rješenja.

Članak Carola Couturea, Danas studenti, sutra arhivisti: Sadašnja stajališta i razvoj, kao odrednice arhivistike 21. stoljeća (*Today's Students, Tomorrow's Archivists: Present-Day Focus and Development as Determinants of Archival Science in the Twenty – First Century*), prikazuje obličje današnje arhivske struke: struke koja je poprimila značaj autonomne znanstvene discipline i čija se načela u okolnostima složenih informatičkih i organizacijskih sustava u poslovnom svijetu sve više potvrđuju, jer se reafirmira djelatnost arhivske struke u početnim fazama životnog ciklusa dokumenta, gdje pridonosi boljem planiranju i organizaciji, većoj efikasnosti poslovanja i smanjivanju troškova. Razvojne smjerove u arhivistici Couture vidi u poticanju istraživačkih projekata, pogotovo na fakultetima, poticanju standardizacije, znatnijem korištenju informatizacije i razvoju tehnika vrednovanja, kao zahtjevnije djelatnosti, ireverzibilnog karaktera, a specifične za arhivsku struku.

I Barbara L. Craig u članku Služeci istini: Važnost poticanja arhivističkog istraživanja u edukativnim programima, uključivši umjereni prijedlog za suradnjom sa arhivskim ustanovama (*Serving the Truth: The Importance of Fostering Archives Research in Educational Programmes, Including a Modest Proposal for Partnership With the Workplace*), skreće pozornost na potrebu istraživačkog rada u arhivistici koja se stalno suočava s novim pojavama i problemima, ukazuje na njihovu malobrojnost, te potrebu povećanja obima istraživačkog rada, sa mijenjanjem svijesti još u studentskom uzrastu. Tako upućuje na primijenjena istraživanja povijesti arhi-

va i arhivske službe, povijesti tehnologija, povijesti vrednovanja i metoda vrednovanja, u kojima mogu sudjelovati obrazovne ustanove i koja mogu biti veoma poučna za daljnji razvoj struke.

Rajka Bućin

LA GAZETTE DES ARCHIVES, br. 169, Paris, 30. srpnja 1995. godine

Ured Udruge francuskih arhivista (AAF), **Zabranjeno arhivsko gradivo? Povo-
dom nove knjige Sonje Combe**, str. 233–237

Ured Udruge francuskih arhivista ocjenjuje knjigu S. Combe smatrajući je po- malo razvučenim pamfletom kojim se plasira teza da su javni arhivi "totalitarne en- klave unutar demokratskog društva" koje prikrivaju dokumente. S. Combe smatra da arhivisti, koji "sumnjiče svakog posjetitelja", samo djeluju u skladu s ciljevima najviše vlasti koja "nastoji sakriti svoje mane iz prošlosti" kako ih povjesničari ne bi otkrili. Istovremeno, S. Combe zamjera arhivistima da su nedovoljno stručni diplo- matičari. Prema mišljenju Ureda Udruge francuskih arhivista, ova nedobronamjerna kritika arhivistima ipak može koristiti, budući da ih potiče da informacije učine brže dostupnima, da nastoje da se objekti u kojima su smješteni arhivi prilagode zahtjevi- ma sve brojnijeg kruga korisnika te da se pobudi kritičko i pozitivno razmišljanje o problemu dostupnosti arhivskog gradiva. Ured Udruge francuskih arhivista svoju ocjenu završava zaključkom da ne postoji zabranjeno arhivsko gradivo kao ni arhi- visti – cenzori. "Dajmo to do znanja i pokažimo svoju stručnost!"

Louis Bergés, **Pokušaj dijagnosticiranja "arhivističkog pesimizma"**, str. 238–245

Autor smatra da je među arhivistima prisutna neka vrsta profesionalne "melan- kolije". Navodi da je Ch. Braibant, bivši generalni direktor francuskih arhiva, još 1949. godine pisao da su arhivi u krizi, smatrajući da je ona počela s fnancijskim problemima 2. Carstva. Autor podsjeća da arhivi imaju specifičnu ulogu u upravi, ali da je veći problem definiranje položaja arhiva u kulturi. Tvrdi da se u francuskom društvu suprotstavljaju, a ponekad uzajamno nadopunjuju dvije kulture: jedna je kreativna, urbana, teži jednodimenzionalnosti i standardizaciji. Ona dominira u po- dručju kazališta, plesa, glazbe, književnosti. Druga kultura je provincijalna, patri- monijalna, povezana s područjem koje se hrani lokalnom poviješću. Tu kulturu ka- rakteriziraju crkve, dvorci, prirodne ljepote i lokalna kuhinja. Podrazumijeva se da arhivi pripadaju ovoj drugoj kulturi. Rješenje će se naći samo ako se započne velika nacionalna rasprava o položaju arhiva u društvu.